

บทที่ 3

แนวคิดเรื่องความรู้และการแสวงหาความจริงของกฤษณมูรติ

3.1 อัตชีวประวัติของกฤษณมูรติ

จิตตะ กฤษณมูรติ (Jiddu Krishnamurti) เกิดวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1895 ในครอบครัวที่นับถือศาสนาฮินดู ณ เมืองมัทนะพาลีซึ่งเป็นเมืองเล็กๆ อยู่ทางตอนใต้ของอินเดีย ได้รับการตั้งชื่อตามพระนามของพระกฤษณะ⁸ กฤษณมูรติเป็นบุตรคนที่ 8 จากพี่น้องทั้งหมด 11 คน ซึ่งเป็นครอบครัวที่กินอาหารมังสวิรัตอย่างเคร่งครัด ไม่กินไข่ไก่และละทิ้งอาหารใดๆ ก็ตามที่ถือว่าเป็นอาหารยุโรป แม่ของกฤษณมูรติเสียชีวิตเมื่อเขาอายุได้ 10 ปี ครอบครัวของเขาจึงย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองมัทราสโดยมีนางแอนนี บีแซนต์ (Annie Besant) นายกสมาคมเทวญาณวิทยา (Theosophical Society) รับเขาและน้องชายไปเลี้ยงเป็นลูกบุญธรรม ในปี ค.ศ. 1909 เมื่อกฤษณมูรติอายุได้ 14 ปี เขาได้รับการค้นพบว่าเป็นบุคคลผู้กลับมาอีกครั้งในนามของครูแห่งโลก⁹ โดยชาร์ลส์ เว็บบสเตอร์ ลีดบีเธอร์ (Charles Webster Leadbeater) ซึ่งเป็นสมาชิกคนสำคัญอีกคนหนึ่ง ในสมาคมเทวญาณวิทยา หลังจากนั้นกฤษณมูรติจึงได้รับการเลี้ยงดูอย่างระมัดระวังโดยสมาคมฯ และได้มีการก่อตั้งสมาคมดวงดาวแห่งตะวันออกซึ่งเป็นองค์กรขนาดใหญ่ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับบทบาทในอนาคตของกฤษณมูรติ หลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1911 ทางสมาคมเทวญาณวิทยาได้ส่งกฤษณมูรติไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษพร้อมกับนิศยานันทะ น้องชายซึ่งกฤษณมูรติรักและผูกพันมาก พวกเขาใช้ชีวิตอยู่ที่อังกฤษและยุโรปในช่วงระยะเวลาประมาณ 10 ปี อย่างไรก็ตาม กฤษณมูรติไม่ประสบความสำเร็จในการศึกษาทั้งที่มหาวิทยาลัยออกฟอร์ดและมหาวิทยาลัยลอนดอน อาจเป็นเพราะคุณลักษณะที่ปฏิเสธความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวของเขาแตกต่างจาก นิศยานันทะที่ศึกษาเล่าเรียนได้เป็นอย่างดี

⁸ พระกฤษณะ คือ เทพเจ้าองค์หนึ่งของศาสนาฮินดู เป็นร่างอวตารของพระนารายณ์ คำว่า กฤษณะ เป็นภาษาสันสกฤต หมายความว่า ดำ คล้ำ มืด หรือน้ำเงินเข้ม

⁹ สิ่งที่เป็นแกนกลางของสมาคมเทวญาณวิทยา คือ ความเชื่อเรื่องการเสด็จมาของครูแห่งโลก ดังนั้น จุดมุ่งหมายหนึ่งของสมาคมฯ คือการค้นพบบุคคลซึ่งมีร่างกายเหมาะสมแก่การอวตารของพระเมตไตรย ซึ่งกฤษณมูรติในวัย 14 ปี ได้รับการค้นพบโดยลีดบีเธอร์ ที่ชายทะเลเมืองอัคร์ โดยที่ลีดบีเธอร์เห็นรัศมีเปล่งประกายรอบตัวกฤษณมูรติ เป็นรัศมีแห่งความมหัศจรรย์ และไม่มีความเห็นแก่ตัวปะปนอยู่เลย

ช่วงเวลาที่อยู่อาศัยอยู่ในยุโรปกฤษฎณมูรติได้มีโอกาสปาฐกถาในที่สาธารณะเป็นครั้งแรก รวมถึงเริ่มมีงานเขียนออกมาโดยได้รับสนับสนุนจากสมาคมฯ ในช่วงปี ค.ศ. 1911 - 1914 กฤษฎณมูรติและนิตยานันตะได้เดินทางไปหลายประเทศในภาคพื้นยุโรป จนต่อมานิตยานันตะซึ่งสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรงได้ป่วยเป็นวัณโรคและต้องไปพักรักษาตัวที่หุบเขาโอไฮโอ แคลิฟอร์เนียและที่นี้เองที่กฤษฎณมูรติได้พบกับประสบการณ์แปลกประหลาดซึ่งลึกซึ้งและยากแก่การอธิบายในระหว่างที่นั่งสมาธิ เป็นช่วงสองสามวันที่ในบางเวลาเขาค่อยๆ อยู่ในความเจ็บปวดสลับกับความรู้สึกนิ่งสงบในบางครั้ง

เหตุการณ์ที่อธิบายไม่ได้นี้นับเป็นการก้าวข้ามข้อจำกัดในการนั่งสมาธิที่กฤษฎณมูรติถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมาตั้งแต่เด็กตามข้อบัญญัติในคัมภีร์พระเวท รวมถึงการถูกกำหนดจากลิดบีเชอร์ผู้คอยควบคุมวิธีการนั่งสมาธิของเขาตลอดช่วงเวลาที่อยู่กับสมาคมฯ กล่าวได้ว่า “สิ่งที่เขาได้พบเหมือนกับการหลุดพ้นออกจากข้อจำกัดของสมณะสมาธิอย่างทันทีทันใด ถ้าเทียบ กับวิถีทางของชาวพุทธก็คือ การวิปัสสนาสมาธิ ซึ่งเป็นการปฏิบัติสมาธิที่ไม่มีข้อจำกัดเรื่องสถานที่หรือวิธีการ” (สุวรรณา เจริญธนาภิต, 2549, น. 47)

ในปี ค.ศ. 1925 ได้เกิดเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อจิตใจของกฤษฎณมูรติเป็นอย่างมาก นิตยานันตะกำลังเจ็บป่วยหนักที่โอไฮโอ สมาคมเทวญาณวิทยาได้จัดให้กฤษฎณมูรติไปบรรยายที่อินเดียโดยที่ทางสมาคมฯ รับรองว่าจะดูแลนิตยานันตะให้เป็นอย่างดี กฤษฎณมูรติต้องออกเดินทางไปบรรยายแม้จะไม่เต็มใจและขณะที่เขาอยู่บนเรือก็ได้รับโทรเลขแจ้งข่าวว่าน้องชายของเขาได้เสียชีวิตลงทำให้กฤษฎณมูรติโศกเศร้าเสียใจเป็นอย่างมาก หลังจากนั้น “กฤษฎณมูรติไม่เคยฟังพาสังคโศหรือยึดมั่นผูกพันกับผู้อื่นได้อีกเลยและสิ่งนี้ได้กลายมาเป็นใจความสำคัญในคำสอนของเขา” (อาสิต จันมวล, 2530, น. 23)¹⁰

ในปี ค.ศ. 1929 เมื่อกฤษฎณมูรติมีอายุได้ 34 ปี เขาได้แตกหักและปฏิเสธที่จะเป็น คนของสมาคมเทวญาณวิทยาหรือองค์กรทางจิตวิญญาณใดๆ และไม่ต้องการผู้ติดตามหรือสาวก เขายกเลิกสมาคมดวงดาวและมุ่งมั่นที่จะออกปลดปล่อยผู้คนให้เป็นอิสระจากกรงขังและความหวาดกลัวทั้งปวงโดยที่จะไม่ก่อตั้งศาสนาใหม่และจะไม่ก่อตั้งแนวคิดทฤษฎีปรัชญาใดๆ ขึ้นมา เขาจึงออกเดินทางรอบโลกเพื่อที่จะบรรยายและสนทนากับผู้คนทั้งหลาย กฤษฎณมูรติกล่าวไว้ว่า

¹⁰ อาสิต จันมวล คือหนึ่งในผู้ใกล้ชิดกับกฤษฎณมูรติเป็นอย่างมาก เขาได้เขียนหนังสือเล่าประวัติชีวิตส่วนตัวของกฤษฎณมูรติในหนังสือ หนึ่งพันจันทร์

สัจจะเป็นดินแดนที่ไร้หนทาง ไม่อาจมีการตั้งองค์การใดๆขึ้น เพื่อนำหรือ บังคับผู้คนให้เดินไปตามทางเฉพาะทางใดทางหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะสัจจะเป็นสิ่งไร้ ขอบเขตและไร้เงื่อนไขไม่อาจถูกจัดแจงและไม่อาจเข้าถึงได้โดยผ่านศาสนา นิการ หรือองค์การใดๆ (อาสิต จันมาล, 2530, น. 25)

หลังจากแยกทางกับสมาคมฯ กฤษณมูรติได้ใช้ความพยายามอย่างหนักกว่าครึ่ง ศตวรรษออกเดินทางบรรยายและสนทนากับผู้คนรอบโลกทั้งในที่สาธารณะ พุดคุยกับ นักวิทยาศาสตร์ นักบวช นักการเมือง นักปรัชญา นักการศึกษา ศิลปิน ฯลฯ ตลอดจนเขียนจดหมายถึงโรงเรียนต่างๆ และคำบรรยายของเขาในท้ายที่สุดก็ถูกรวบรวมตีพิมพ์ส่งผลต่อแนวคิดใน ยุคสมัยใหม่อย่างมากมาย อย่างน้อยที่สุดก็มีการก่อสร้างศูนย์การศึกษาและมูลนิธิของเขาในหลายๆ แห่งรวมทั้งในประเทศไทย อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่าความพยายามอย่างไม่เคยลดละของ กฤษณมูรติตลอดช่วงชีวิตก็คือ ความหวังของการปฏิวัติยุคสมัยใหม่ของมนุษย์ทั้งปวง ซึ่งกล่าวได้ว่า แนวทางในการปฏิวัติระบบคิดของเขาเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ แต่ก็ยังเป็นลักษณะนามธรรมและถือได้ว่า ไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิวัติสังคมของมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ มิใช่ว่าแนวคิด ของกฤษณมูรติผิดพลาดหรือปราศจากเหตุผล แต่เป็นไปได้ว่า การปฏิวัติความคิดแห่งยุคสมัยเป็น เรื่องที่ลึกซึ้งและละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง อีกทั้งยังต้องเริ่มจากภายในของแต่ละปัจเจกบุคคล หากมนุษย์ทุกคนไม่เข้าใจปัญหาและไม่ร่วมมือกัน โลกก็จะยังคงความขัดแย้งต่างนานาอย่างเช่น ในปัจจุบัน

กฤษณมูรติเสียชีวิตเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1986 มีอายุ 91 ปี

3.2 แนวคิดเรื่องความรู้ของกฤษณมูรติ

กฤษณมูรติปฏิเสธระบบปรัชญาต่างๆ เนื่องจากระบบปรัชญาที่ดำรงอยู่เป็นความคิดที่ ทับถมจากจากอดีต ระบบของญาณวิทยาโดยธรรมเนียนั้นจะมีการแบ่งแยกกระหว่างเหตุผลนิยม และประสบการณ์นิยม หรือแม้กระทั่งการวิเคราะห์เหตุผลในแบบของคานท์ซึ่งถือว่า ประนีประนอมระหว่างญาณวิทยาทั้งสองระบบ แต่แนวคิดเรื่องความรู้ที่แท้จริงของกฤษณมูรติไม่ ถือว่าเป็นแบบใดแบบหนึ่ง เนื่องจากว่าความรู้ที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้แสวงหาได้เป็นอิสระ จากระบบคิดดังกล่าว ธารตวัน บุญยพรหมได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องญาณวิทยาของกฤษณมูรติที่มี ความเชื่อมโยงกับเรื่องอภิปรัชญาในวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์ความตายในทัศนะ ของกฤษณมูรติไว้ว่า

จะเห็นว่าเรื่องญาณวิทยาของภคชนมูรติมีความเชื่อมโยงกับเรื่องอภิปรัชญา โดยที่เขาเชื่อว่าเราไม่มีทางรู้ความจริงได้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาและเหตุผลก็ไม่สามารถทำให้เรารับรู้ความจริงได้ เพราะทั้งประสบการณ์และการหาเหตุผลล้วนเป็นสิ่งเก่าซึ่งเกิดจากอดีตทั้งนั้น ทั้งสองจึงไม่สามารถเข้าถึงปัจจุบันที่เป็นสิ่งใหม่และแท้จริงได้ จึงนำไปสู่ญาณวิทยาที่ว่าเราสามารถรับรู้ความจริงได้จากประสบการณ์ตรงเท่านั้นหรือภคชนมูรติเรียกอีกอย่างว่าการรับรู้โดยตรงแบบบริสุทธิโดยทันทีทันใด ซึ่งเข้าใจว่าคงจะเป็นการหยั่งรู้ หรือรู้แจ้งโดยปัญญา(Intuition) (ธารตะวัน บุญพรหม, 2552, น. 35)

ภคชนมูรติปฏิเสธความรู้แบบแผนดั้งเดิมทั้งหมดที่ครอบงำและแสวงหาความรู้โดยตนเองด้วยการเฝ้าสังเกต ด้วยการรู้สึกตัวอย่างไม่เลือก ไม่ตัดสิน ไม่ต้องพึ่งพาหรือลอกเลียนแบบครู อาจารย์ พ่อแม่ สังคม พระ หรือศาสนาใดๆ ภคชนมูรติกล่าวไว้ว่า “จารีตคือความรู้และการอวดอ้างของความรู้คือ จุดกำเนิดแห่งปัญญา” (ภคชนมูรติ, 2545ข, น. 33) ความรู้ดังกล่าวนี้ถือเป็นความรู้ที่ครอบงำ ดังนั้น การมีความรู้ที่แท้จริงได้นั้นผู้แสวงหาจะต้องมีปัญญา ในขณะเดียวกันการตัดสินประณามก็เกิดขึ้นจากอัตตาและอัตตาคืออุปสรรคในการบดบังความจริงทั้งปวง เราจึงต้องดำรงอยู่ในสภาวะที่อัตตาทั้งหลายหมดสิ้นไปซึ่งหากเราสามารถเข้าถึงความจริงได้ด้วยสภาวะดังกล่าวก็ถือว่าเราได้เข้าถึงความรู้ที่แท้จริง

ในหัวข้อถัดไปจะกล่าวถึงรายละเอียดของแนวคิดเรื่องความรู้และการแสวงหาความจริงตามทัศนะภคชนมูรติในประเด็นต่างๆ ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่า ความรู้ แหล่งกำเนิดของความรู้ และกระบวนการได้มาซึ่งความรู้มีลักษณะอย่างไร รวมถึงในหัวข้อสุดท้ายจะกล่าวถึงอิทธิพลที่มีต่อแนวคิดของภคชนมูรติ

3.2.1 แนวคิดเรื่องความรู้และการแสวงหาความจริงตามทัศนะของภคชนมูรติ

ภคชนมูรติมุ่งเน้นถึงความสำคัญของความรู้และการแสวงหาความจริง โดยในเบื้องต้นเขาปฏิเสธระบบความรู้ทั้งหมดที่มีอยู่เนื่องจากเขาเห็นว่าความรู้ที่ดำรงอยู่ในสังคมเป็นกรงขังที่ปิดกั้นอิสรภาพในการเข้าถึงความจริง โดยเฉพาะเมื่อความรู้ต่างๆ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากสถาบันทั้งทางศาสนาและการเมือง รวมถึงจารีต ประเพณีต่างๆ ระบบความรู้เหล่านี้เปรียบเสมือนบ่อน้ำเน่าที่มีแต่การแบ่งแยกและความขัดแย้งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น หากจะมีความรู้ที่ถือว่าเป็นสัจจะหรือความจริง มนุษย์ต้องมีอิสรภาพที่จะปฏิเสธแบบแผนดั้งเดิมเสียก่อนแล้วจึงแสวงหาความจริงด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งระบบแบบแผน ประเพณี หนังสือ ครู พระเจ้าหรือศาสนาใดๆ แบบแผน

ดั้งเดิมต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกิดจากการแบ่งแยกซึ่งไม่ใช่สาระของความจริง สัจจะหรือความจริงตามทัศนะของภุชฌมูรติคือ การเฝ้าสังเกตกระบวนการความคิดและความเป็นไปของโลกอย่างเป็นเอกภาพหรือองค์รวม ไม่เลือก ไม่แบ่งแยก ไม่ตัดสินและไม่ประณาม สรรพสิ่งต่างๆ ล้วนเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น กล่าวอย่างเคร่งครัดได้ว่า ความรู้ที่แท้จริงในทัศนะของภุชฌมูรติก็คือความเป็นเอกภาพทั้งหมดหรือองค์รวมแห่งการดำรงอยู่ของสัจจะ โดยไม่ต้องพึ่งพิงวิถีความเชื่อหรืออุดมการณ์ต่างๆ ภุชฌมูรติกล่าวว่า

การแบ่งแยกทำให้โลกโกเลาหลและทุกซัะระหมอย่างที่สุด ยามเมื่อประสบพบเห็นสภาพทั้งปวงนี้จะก่อให้เกิดความรู้สึกสงสัย และเชื่อว่าคุณก็คงรู้สึกเช่นเดียวกัน แล้วเราจะทำอย่างไรกัน จะปฏิบัติตามหนทางใดเล่า ตามฝ่ายซ้าย ฝ่ายกลางหรือฝ่ายขวา หรือทำตามวิถีแห่งการปฏิบัติที่อยู่ภายใต้อำนาจของการของอุดมการณ์ ตามความเชื่อบางอย่าง หรือคำแถลงการณ์ของผู้เผด็จการ หรือเราจะทำตามหนทางที่ไม่พึ่งพิงอิทธิพลใดๆเลย ไม่พึ่งพิงทั้งฝ่ายซ้าย ฝ่ายกลางหรือฝ่ายขวา ไม่ว่าครูหรือครูอาจารย์ นักบวชคนใดหรือองค์การศาสนาใด ไม่ว่าจะเป็นคาทอลิกหรือโปรเตสแตนต์ หรืออะไรก็ตามที่คุณจะทำตามใจชอบ ตามวิสัยแห่งตน ตามประสบการณ์ ความรู้ ความเชื่อ ความเชื่อมั่นในตนเอง หรือตามเป้าประสงค์แห่งตน (ภุชฌมูรติ, ม.ป.ป.2, น. 8 - 9)

ภุชฌมูรติวิจารณ์หรือตั้งข้อสงสัยกับแบบแผนดั้งเดิม ปฏิเสธระบบความรู้ที่ดำรงอยู่และสร้างหนทางแสวงหาความรู้และความจริงอย่างอิสระด้วยตนเอง นั้นหมายความว่า ภุชฌมูรติมองความรู้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ที่ครอบงำหรือความรู้ที่ผ่านการประเมินค่าและการตัดสินจากความคิดซึ่งเป็นความรู้ที่ภุชฌมูรติไม่ให้คุณค่าใดๆ เนื่องจากกระบวนการตัดสินและการประเมินคุณค่าเป็นกิจกรรมของอัตตาและ 2) ความรู้ที่แท้จริงหรือความรู้ที่เป็นความจริงซึ่งความรู้ชนิดนี้มีคุณค่าในตัวเอง ความคิดของมนุษย์ไม่สามารถทำให้ความรู้ชนิดนี้เปลี่ยนแปลงได้ เช่น ความรู้เกี่ยวกับโลก ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง (สุวรรณา เจริญธนาภิต, 2549, น. 32) การมีความรู้ที่แท้จริงก็คือการทำตามหนทางที่ไม่พึ่งพิงอิทธิพลใดๆเลย ทำตามวิสัยแห่งตนตามความเชื่อมั่นในตนเองหรือตามเป้าประสงค์แห่งตนซึ่งความรู้ดังกล่าวนี้ไม่ได้เกิดจากการใช้ความคิดเข้าไปตัดสินหรือประเมินคุณค่าใดๆ

ในหัวข้อนี้เป็นการมุ่งเน้นคำถามที่ว่า ความรู้ที่แท้จริงตามทัศนะของภุชฌมูรติคืออะไร ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการแสวงหาความจริง ประเด็นสำคัญของเขาคือ เรื่องของความอิสระ

ซึ่งเกิดขึ้นได้ในทุกช่วงขณะที่เกิดความสงบเงียบและอยู่เหนือกาลเวลาเพื่อให้เราหลุดออกจาก
ทรงขังต่างๆ จากกระบวนการนี้เท่านั้น มนุษย์จึงจะสามารถมีความรู้ได้อย่างแท้จริง กฤษณมูรติ
กล่าวว่า

จิตเป็นอิสระได้ในทันที นั่นคือไม่มีกระบวนการที่เชื่องช้าเนิ่นนานที่จะ
ปลดปล่อยจิตเป็นอิสระโดยใช้กาลเวลา จิตที่สงบเงียบเท่านั้นจึงจะเป็นอิสระได้และ
ความเงียบไม่สามารถแลกเปลี่ยนได้ด้วยความรู้หรือคุณความดีที่สั่งสมขึ้น มันมีอาจรูได้
โดยใช้กฎเกณฑ์ วินัยหรือการอุทิศตน (กฤษณมูรติ, ม.ป.ป.3, น. 153)

เมื่อจิตเป็นอิสระอย่างแท้จริง เราจะพบสัจจะว่ามีลักษณะเป็นเอกภาพทั้งห้วงของ
จิตสำนึก ไม่ใช่การแบ่งแยกหรือตัดสินว่า สิ่งนั้น ไม่ดี สิ่งนี้ดี สิ่งนั้นน่าเกลียด สิ่งนี้สวย หรือสิ่งนั้น
ไม่ใช่ของฉัน สิ่งนี้เป็นของฉัน ดังคำกล่าวที่ว่า

ทั้งหมดที่คุณต้องทำคือเพียงรู้สึกตัวโดยไม่ประณาม ไม่บังคับ ไม่พยายาม
เปลี่ยนแปลงสิ่งที่คุณตระหนักรู้ จากนั้นคุณจะเห็นว่ามันประหนึ่งดังกระแสน้ำที่ไหลรี
เข้ามา คุณไม่สามารถสกัดกระแสที่เข้ามานั้นโดยสร้างกำแพงขวางกั้นไว้หรือสุดแต่แต่
จะทำสิ่งใด มันก็จะยังถาโถมเข้ามาด้วยพลังอันมหันต์ ในทำนองเดียวกันถ้าหากคุณ
รู้สึกตัวโดยปราศจากการเลือกอย่างถ่องแท้ทั่วถึงจบทั่วทั้งห้วงจิตสำนึกแล้ว มันจะเริ่ม
เผยตัว (กฤษณมูรติ, 2545จ, น. 103)

นอกจากนี้ความรู้แบบครอบงำตามทัศนะของกฤษณมูรตินั้นเป็นนัยของการรวบรวม
สั่งสมซึ่งคนเราคิดไปว่าความรู้สามารถสะสมให้สมบูรณ์ได้ หากแต่ธรรมชาติของความรู้ที่แท้จริง
เป็นสิ่งที่ไม่เคยสมบูรณ์ ดังนั้น เราต้องเข้าใจถึงความไม่สมบูรณ์ของความรู้และมโนทัศน์ที่เราไป
เข้าใจว่าความรู้ว่าเป็นสิ่งที่สะสมเต็มเต็มให้สมบูรณ์ได้นั้นเป็นมโนทัศน์ของความรู้ที่ครอบงำหรือ
แบบแผนดั้งเดิม มิใช่ความรู้ที่แท้จริง กฤษณมูรติกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

ความรู้บอกถึงนัยของการรวบรวมสั่งสม ใช่หรือไม่ ความรู้สามารถตกดวงได้
แต่ธรรมชาติของรู้นั้นเป็นส่วนๆ ไม่เคยสมบูรณ์ ดังนั้น การกระทำที่เกิดจาก
ความรู้ย่อมเป็นส่วนๆ ไม่สมบูรณ์ด้วย ผมคิดว่าเราต้องมองให้เห็นอย่างชัดเจน
(กฤษณมูรติ, 2545ค, น.9)

ความรู้ที่เราคิดว่าสมบูรณ์ไม่ใช่ความรู้ที่แท้จริง และความรู้ดังกล่าวมักเกิดจากความคิดซึ่งคือการสนองตอบความจำ ซึ่งมีลักษณะเป็นส่วนๆ ไม่เคยเป็นทั้งหมดหรือไม่เคยเป็นเอกภาพของความจริง ความรู้แบบนี้จึงเป็นสิ่งที่กฤษฎณมูรติปฏิเสธ เขากล่าวว่า

คุณพอจะรู้ไหมครับว่าความคิดนึกทุกอย่างแยกเป็นส่วนๆ ไม่เคยเป็นทั้งหมด ความคิดคือการสนองตอบของความจำ ความจำเป็นส่วนๆ เสมอเพราะว่าเป็นดอกผลของประสบการณ์ การคิดนึก ประสบการณ์ ความรู้ทุกอย่างล้วนแยกเป็นส่วนๆ อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ความคิดคือ อาการโต้ตอบของจิตที่ถูกกำหนดด้วยประสบการณ์ ฉะนั้น ความคิดไม่สามารถแก้ปัญหาที่เราเฝ้าให้คุณพยายามขบคิดสร้างเหตุผลอย่างเป็นตรรกะ ... ด้วยเหตุว่าจิตถูกอิทธิพลกำหนดด้วยความเชื่อหรือความไม่เชื่อ ด้วยความรู้ และประสบการณ์ ความคิดนึกทุกอย่างจึงเป็นส่วนๆ ไม่มีความคิดใดเป็นอิสระ (กฤษฎณมูรติ, 2545ค, น.13,15)

ประเด็นที่กฤษฎณมูรติให้ความสำคัญที่สุดคือ ความเป็นอิสระ กฤษฎณมูรติเห็นว่าเราไม่สามารถค้นพบอิสรภาพได้จากกระบวนการความคิด หากแต่เราจะมีอิสรภาพก็ด้วยการรู้สีกตัวโดยไม่เลือก รู้สีกตัวถึงความขัดแย้งต่างๆ รู้สีกตัวถึงกระบวนการทำงานทั้งหมดของจิตโดยไม่เข้าไปตัดสิน หรือไม่พยายามเข้าไปจัดความขัดแย้ง แต่เพียงรับรู้มันอย่างถ่องแท้เท่านั้นซึ่งก็คือ การรู้สีกถึงความเป็นทั้งหมดหรือความเป็นเอกภาพ ปัญหาทั้งหมดก็จะสลายไป ดังที่กฤษฎณมูรติกล่าวว่า

แน่นอนว่าสิ่งที่เราสนใจคือต้องรู้สีกตัวถึงกระบวนการทำงานทั้งหมดของจิต รวมทั้งสภาพอันจำกัดของมัน โดยไม่พยายามขจัดสภาพอันไม่จำกัดนั้น แต่ยังเห็นสิ่งที่เป็นอยู่จริงให้ถ่องแท้หมดจด เห็นทั้งหมด คุณไม่สามารถยังเห็นสิ่งเป็นอยู่จริงโดยถ่องแท้ได้ นอกจากว่าเมื่อความคิดคุณระงับลง ในภาวะแห่งความรู้สีกตัวเช่นนี้ ไม่มีการเลือก และด้วยสภาวะเช่นนี้เท่านั้น ปัญหาทั้งหมดจึงจะสลายไป (กฤษฎณมูรติ, 2545ค, น.25)

สัจจะ คือ สภาวะแห่งอนัตตา กล่าวคือ สภาวะที่ไร้ศูนย์กลางหรือไร้อดีตซึ่งตามทัศนะของกฤษฎณมูรติ อนัตตาเกิดจากการแบ่งแยกระหว่างผู้สังเกต กับสิ่งที่ถูกสังเกตเพราะเมื่อเราคิดว่ามีผู้สังเกตนั้นแสดงว่ามีผู้คิด การมีผู้คิดก็คือการตั้งตนเองขึ้นเป็นศูนย์กลางกล่าวคือ อนัตตา นั่นเอง

ดังนั้น การจะเข้าถึงสัจจะเราต้องเข้าใจว่า ผู้สังเกตและสิ่งที่ถูกสังเกตเป็นเอกภาพเดียวกัน ไม่มีการแบ่งแยก ไม่มีศูนย์กลาง ไม่มีอัตรา กฤษณมูรติกล่าวถึงความ เป็นศูนย์กลางว่า

ศูนย์กลางคืออะไร ศูนย์กลางคือความเป็น “ฉัน” “ฉัน” ที่มุ่งมาดปรารถนาจะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ มีความหวาดกลัว มีเจตจำนงและข้อสรุปอันมากมาย และเราคิดนึกออกมาจากศูนย์กลางนี้ แต่ศูนย์กลางนี้เกิดขึ้นจากปฏิกิริยาของความคิด ฉะนั้นจิตสามารถตระหนักรู้ถึงการคิดนึกโดยปราศจากศูนย์กลางได้ไหม เพียงเฝ้าสังเกตอยู่เท่านั้น คุณจะพบว่ามันยากยิ่งที่จะมองดูดอกไม้สักดอกโดยไม่เอ่ยชื่อเรียก ไม่เปรียบเปรยมันกับดอกไม้อื่นๆ ไม่ตัดสินดีค่าจากความชอบหรือไม่ชอบ ทดลองทำดู คุณจะพบว่ามันยากแท้ที่จะสังเกตดูอะไรสักอย่างโดยไม่เกิดความรู้สึกอคติ ไม่เกิดอารมณ์และการประเมินค่า แม้จะยากเย็นแสนเข็ญเพียงไร คุณก็จะพบว่าจิตสามารถที่จะรู้ตัวมันเองโดยปราศจากศูนย์กลางที่คอยมองดูการเคลื่อนไหวของจิตอยู่ได้ไหม (กฤษณมูรติ, 2545ค, น. 59)

นอกจากนี้กฤษณมูรติได้กล่าวถึงผู้สังเกตและสิ่งที่ถูกสังเกตว่า การจะเข้าใจถึงการปราศจากศูนย์กลางจะเป็นไปได้เมื่อมีการตระหนักรู้ถึงการนึกคิด ไม่ใช่เป็นการคิดซึ่งมีผู้คิด และการมีผู้คิดก็คือ การแบ่งแยกระหว่างผู้สังเกต กับสิ่งที่ถูกสังเกตซึ่งด้วยการแบ่งแยกนี้เป็นไปไม่ได้ที่ความเป็นศูนย์กลางจะสลายไป ดังคำกล่าวที่ว่า

โดยปราศจากศูนย์กลาง จิตสามารถตระหนักรู้ถึงบทบาทของมันเองถึงการเคลื่อนไหวของมันได้ไหม ผมคิดว่ามันทำได้ มันจะเป็นไปได้เมื่อมีการตระหนักรู้ถึงการคิดนึกเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการคิดซึ่งมีผู้คิด การตระหนักรู้ว่ามีอยู่แต่เพียงความคิดนึกเท่านั้น มันเป็นการค้นพบอันน่าทึ่งยิ่ง มันเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นได้ยากยิ่ง เพราะว่าผู้คิดแฝงอยู่ในกมลสันดานที่คอยจะประเมินค่า ตัดสิน คำหาญ เปรียบเทียบ และจำแนกตนเพื่อยึดติด หากว่าผู้คิดว่างเว้นจากการจำแนกตนยึดติด การประเมินค่า การตัดสินแล้วจะมีอยู่เพียงการคิดนึกเท่านั้น ศูนย์กลางไม่มีอยู่ (กฤษณมูรติ, 2545ค, น. 59)

สภาวะที่ปราศจากศูนย์กลางหรือปราศจากอึดตา คือการเป็นอิสระจากความขัดแย้งทั้งปวง และการเป็นอิสระจากอึดตาก็คือสัจจะ และเป็นบทบาทที่แท้จริงของมนุษย์ ดังที่กฤษณมูรติกล่าวว่า

คุณและผมจำเป็นต้องเป็นอิสระจากเหตุอันก่อให้เกิดความขัดแย้งคือ อึดตา หรือ “ฉัน” แต่ผู้คนส่วนมากไม่ต้องการเป็นอิสระจาก “ฉัน” อุปสรรคอยู่ตรงนั้น ผู้คนส่วนมากมักชอบความรื่นรมย์ สนุกสนานรวมทั้งความเจ็บปวดชอกช้ำที่ “ฉัน” ก่อขึ้น ... การเป็นอิสระจากอึดตาก็เพื่อจะค้นหาสัจจะ การค้นให้พบและประจักษ์แจ้งในสัจจะ คือ บทบาทที่แท้จริงของมนุษย์ (กฤษณมูรติ, ม.ป.ป.3, น. 17,19)

กล่าวโดยสรุป ความรู้ที่แท้จริงตามทัศนะของกฤษณมูรติซึ่งเป็นอิสระจากความรู้ดั้งเดิมอันครอบงำแล้วนั้น คือ เอกภาพของทั้งหมดการดำรงอยู่แห่งอนัตตาโดยไม่แบ่งแยก ซึ่งการดำรงอยู่ของสัจจะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเสมอ ดังนั้น ความรู้ที่แท้จริงของกฤษณมูรติจึงไม่ใช่ทั้งเหตุผลนิยมและประสบการณ์นิยม อย่างที่นักปรัชญาตามจารีตคิด อีกทั้งไม่ใช่การประนีประนอมทั้งสองอย่างเข้าด้วยกันตามแบบของคานท์ อย่างไรก็ตาม การจะเข้าถึงความรู้ได้อย่างแท้จริง จำเป็นต้องใช้ประสบการณ์ตรงในการรู้สึกตัว การเจริญภาวนาและเผชิญกับการแสวงหาความจริงด้วยตัวเองเป็นประสบการณ์ในขณะที่รับรู้ ซึ่งเป็นสภาวะแห่งการรับรู้ที่ไม่มีตัวตนหรือไร้อึดตาในห้วงเอกภาพทั้งหมด

3.2.2 แหล่งกำเนิดของความรู้ตามทัศนะของกฤษณมูรติ

กฤษณมูรติไม่ใช่ทั้งนักประสบการณ์นิยมและเหตุผลนิยม เพราะเขาเห็นว่าแนวคิดทั้งสองอย่างนี้ล้วนเป็นแนวคิดที่มาจากสิ่งที่ผ่านมาแล้วจึงถือเป็นสิ่งเก่า เป็นความรู้เก่าซึ่งครอบงำกฤษณมูรติเห็นว่า “ประสบการณ์เป็นสิ่งที่เราได้ประสบพบเจอมาแล้วจากนั้นมันก็ถูกเก็บไว้ในความจำ (memory) และก็ถูกประมวลขึ้นมาเป็นความคิดซึ่งความคิดเป็นกระบวนการหาเหตุผล ด้วยเหตุนี้ ทั้งประสบการณ์และการคิดหาเหตุผลจึงเป็นข้อมูลเก่าและมีขีดจำกัด แต่ความรู้ที่แท้จริงนั้นเป็นสิ่งที่ใหม่” (ธารตะวัน บุญยพรหม, 2552, น. 35) จะเห็นว่า ความคิดเป็นกับดักของความรู้ ดังที่กฤษณมูรติกล่าวไว้ว่า

ความคิดไม่เคยแก้ไขปัญหาของเราให้ลุล่วงได้ และผมไม่คิดว่ามันจะแก้ไขได้ เราอาศัยการขบคิดเพื่อชี้ทางออกจากความซับซ้อนปั่นป่วน เจริญขึ้นการขบคิดนั้น

ยังกลับกโลก เจ้าเล่ห์ ซ่อนเร้นและแยบยลมากเท่าใด ก็จะยิ่งก่อระบบ สร้างทฤษฎีและวางแผนคิดขึ้นสารพัดสารพันเพื่อกัน แต่แนวคิดทั้งหลายไม่เคยแก้ปัญหาใดของมนุษย์ได้เลย มันไม่เคยแก้ได้และจะไม่มีวันแก้ไขได้ (กฤษณมูรติ, 2545จ, น.25, 27)

ในทัศนะของกฤษณมูรติ ความคิดเป็นสิ่งเดียวกันกับประสบการณ์ ประสบการณ์มิใช่สิ่งใหม่ แต่เป็นกลุ่มก้อนของความคิดและความทรงจำ เมื่อเรานึกถึงประสบการณ์ต่างๆ ในอดีต เราจำเป็นต้องนึกถึงมัน โดยผ่านความคิดและกาลเวลา ความทรงจำต่อประสบการณ์จึงเป็นสิ่งเก่าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประสบการณ์ตามนัยนี้คือ ประสบการณ์ที่กฤษณมูรติปฏิเสธ กฤษณมูรติกล่าวไว้ว่า

เมื่อเราต้องการประสบการณ์ของความจริงเช่นที่เราทั้งหลายต้องการอยู่มิใช่ หรือ การจะมีประสบการณ์กับอะไรเราต้องรู้จักมันและขณะใดที่เราจำมันได้ เราก็ได้จับมันออกมา ดังนั้น มันจึงไม่จริงเพราะว่ามันยังอยู่ในขอบข่ายของความคิดและกาลเวลา ถ้าความคิดสามารถคิดถึงความจริงได้ มันก็ไม่อาจเป็นความจริงได้อีก เราไม่สามารถมีประสบการณ์นี้ถึงสิ่งใหม่ได้ มันเป็นไปไม่ได้เลย เราจำได้แต่สิ่งที่เรารู้จักมันอยู่ก่อนแล้ว (กฤษณมูรติ, 2541, น.97 - 98)

นอกจากนี้ กฤษณมูรติปฏิเสธความรู้ตะวันตกที่มีพื้นฐานจากความรู้วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งมีลักษณะของความเป็นกลไกหรือจักรกล เนื่องจาก ความรู้และวิธีคิดดังกล่าวเป็นภัยต่ออิสรภาพ ดังข้อความจากงานเขียนที่ว่า

การศึกษาของเราส่วนใหญ่เป็นการขนขวายหาความรู้ มันจึงทำให้เรา กลายเป็นกลไกอย่างๆ ขึ้น จิตของเราปฏิบัติการณ์อยู่ในร่องรางแคบๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา ธุรกิจ หรือเทคนิควิทยาที่เรากำลังสั่งสมขึ้น... ส่วนกระทำให้จิตคับแคบจำกัดและไม่สมบูรณ์ ทั้งหมดนี้นำมาซึ่งวิถีชีวิตอันเป็นเสมือนจักรกล เป็นสภาพจิตที่ถูกจัดวางให้เข้ามาตรฐานเดียวกัน ... โดยปกติแล้วผู้ที่ชอบใคร่ครวญส่วนมากจะตระหนักถึงสภาพการณ์นี้ แต่เคราะห์ร้ายที่พวกเขาเหล่านั้น คล้ายจะยอมรับสภาพและอยู่กับมันซึ่งพฤติกรรมเช่นนั้นกลายเป็นภัยต่ออิสรภาพ (กฤษณมูรติ, 2545ข, น. 5)

การจะค้นพบสิ่งที่จะต้องเกิดจากประสบการณ์ในสิ่งใหม่ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรง เป็นการรับรู้โดยตรงแบบบริสุทธิ์โดยทันทีทันใดซึ่งการรับรู้แบบนี้ เราจึงจะมีประสบการณ์ต่อความจริงได้ ในแง่ของความรู้ก็เช่นกัน เราจะมีความรู้ที่แท้จริงได้ก็ด้วยการรับรู้ด้วยวิธีดังกล่าวซึ่ง ธารวัน บุญพรหมกล่าวถึงแหล่งกำเนิดของความรู้ตามทัศนะของกฤษฎมูติไว้ว่า

กฤษฎมูติไม่ได้ปฏิเสธความรู้ที่มาจากประสบการณ์ชะทีเดียว แม้เขาจะกล่าวว่าไม่มีความรู้จากประสบการณ์ที่สมบูรณ์ก็ตาม เพราะความรู้ที่มีอยู่ก็นำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ความรู้ที่เราใช้ดำรงชีวิตในทุกๆ วัน ในการไปทำงาน เรียนหนังสือ ทำกับข้าว ขับรถ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ก็ยังคงอาศัยความรู้อยู่และนอกจากนี้เขายังปฏิเสธความรู้ที่ได้จากเหตุผล หรือที่คิดโดยระบบเหตุผลว่าไม่สามารถเข้าถึงความจริงได้เพราะการใช้เหตุผลนั้นเกิดจากความคิด ความคิดหรือเนื้อหาทางความคิดนั้นเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและเป็นสิ่งเก่าอยู่เสมอเพราะความคิดเป็นสิ่งที่เก่าและประสบการณ์ที่ผ่านมาซึ่งถือเป็นสิ่งเก่านั้นก็ไม่ว่าเราไปสู่ความจริงได้ มีเพียงแต่ประสบการณ์โดยตรงซึ่งเป็นการรับรู้ในขณะนั้นที่จะนำเราไปสู่สิ่งใหม่ได้เพราะมันไม่มีการระลึกได้หรือมีความจำเข้ามาเกี่ยวข้องและไม่มีการตีความใดๆ ทั้งสิ้น (ธารวัน บุญพรหม, 2552, น. 32)

กล่าวโดยสรุป แหล่งกำเนิดของความรู้ตามทัศนะของกฤษฎมูติ คือ ประสบการณ์ตรงในการรับรู้ในทันทีทันใด ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับประสบการณ์ที่เป็นความคิดหรือความทรงจำอันถือว่าเป็นสิ่งเก่า หรือกล่าวได้ว่าเป็นความรู้ที่ครอบงำ นอกจากนี้ การใช้เหตุผลก็ถือเป็นอุปสรรคขัดขวางความรู้เนื่องจากเหตุผลเป็นผลรวมของความคิด ดังนั้น หากจะเข้าถึงความรู้ที่แท้จริงจะต้องเข้าถึงด้วยประสบการณ์เหนือผัสสะในการรับรู้อย่างทันทีทันใดกล่าวคือ เป็นการหยั่งรู้ หรือรู้แจ้งโดยปัญญา (intuition) ด้วยตนเอง

3.2.3 กระบวนการอันได้มาซึ่งความรู้ตามทัศนะของกฤษฎมูติ

จากที่กล่าวในหัวข้อก่อนนี้ว่ากฤษฎมูติแบ่งความรู้เป็น 2 ประเภท คือ ความรู้ที่ครอบงำและความรู้ที่แท้จริงซึ่งความรู้ที่แท้จริงนี้ไม่ใช่ความรู้ที่จะสมบูรณ์ได้จากการสะสมเติมเต็มอย่างใดก็ตาม “แม้กฤษฎมูติจะปฏิเสธว่าไม่มีความรู้ที่สมบูรณ์อยู่ก็ตาม แต่เขาก็ไม่ได้ปฏิเสธว่ามีความรู้ที่แท้จริงซึ่งเราจะรู้ได้โดยตัวเราเองจากประสบการณ์ตรงแห่งการเรียนรู้ เขาจึงสนับสนุนให้มี

การเรียนรู้และแสวงหาความรู้โดยมองว่าเป็นเรื่องสำคัญที่คนทุกคนต้องแสวงหาและเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา” (ธารวัน บุญยพรหม, 2552, น. 33)

ดังนั้น การเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาจึงเป็นกระบวนการของการได้มาซึ่งความรู้ที่แท้จริง ซึ่งต้องเรียนรู้อย่างมีปัญญาอย่างตระหนักรู้ในสถานะที่ไม่เลือก ไม่ตัดสินคุณค่า ที่สำคัญต้องไม่เรียนรู้จากความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว แต่เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองและเข้าใจตนเอง นอกจากนี้ ธารวัน บุญยพรหม ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ตามทัศนะของกฤษณมูรติไว้ว่า

การเรียนรู้เริ่มจากการสังเกตการคอยเฝ้าดูทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นอย่างใส่ใจ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้นี้ถือเป็นภาวะแห่งสมาธิ เพราะเราต้องเรียนรู้โดยการสังเกตและใส่ใจอย่างตรงไปตรงมา ไม่ใช่เฉพาะสิ่งที่เกิดขึ้นภายนอกเท่านั้น แต่รวมไปถึงความเป็นไปภายในด้วย การเรียนรู้จึงเป็นทั้งการเรียนรู้ภายนอกและภายในซึ่งเป็นการเรียนรู้ตัวเองเพื่อจะได้รู้จักและเข้าใจตนเอง สำหรับกฤษณมูรติแล้วถ้าเมื่อใดที่เรา รู้จักและเข้าใจตนเองเมื่อนั้นเราก็จะสามารถเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายนอกได้ (ธารวัน บุญยพรหม, 2552, น. 33 - 34)

กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวไม่มีความแตกต่างระหว่างเป้าหมาย (the end) และวิธีการ (means) แต่ถือว่าทั้งเป้าหมายและวิธีการเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นควบคู่กันอยู่ตลอดเวลาของการเรียนรู้ นอกจากนี้สิ่งสำคัญในการเรียนรู้ดังกล่าวก็คือ การมีอิสรภาพ ดังที่กฤษณมูรติกล่าวไว้ว่า

เพื่อเรียนรู้ตนเองและรู้จักตนเอง คุณจำเป็นต้องสังเกตด้วยจิตใจสดใสและหัวใจเสรี คุณไม่สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองได้โดยประยุกต์ใช้ความรู้ นั่นเป็นการมองตนตามกรอบของสิ่งที่ได้เรียนรู้จากผู้สอนตามหนังสือตำรารับตำรา ตามประสบการณ์ของคุณ “คุณ” คือ เอกลักษณ์พิเศษยิ่ง มันลับซับซ้อน ทรงพลังและมีชีวิตชีวาอย่างมหันต์ แปรเปลี่ยนอยู่เป็นนิมิต มันผ่านประสบการณ์สารพัดสารพัน ชีวิตคือ แหล่งรวมพลังงาน อันไพศาลและไม่มีใครที่สอนเรื่องชีวิตให้คุณได้ ไม่มีเลย นี่คือการแรกที่ต้องตระหนักรู้ เมื่อคุณได้ตระหนักหรือหยั่งรู้ความจริงของสิ่งนี้อย่างถ่องแท้ชัดเจนแล้ว คุณจะได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระจากแรงที่ถ่วงทับอยู่ คุณจะเลิกมองหาผู้อื่น เพื่อสอนคุณว่าควรทำเช่นไร เมื่อนั้นกลิ่นอายแห่งอิสรภาพอันพิเศษสุดเริ่มปรากฏขึ้น (กฤษณมูรติ, ม.ป.ป.3, น. 21)

กฤษฎณมูรติเน้นย้ำอยู่เสมอถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทันทีทันใดและในทุกขณะของการดำรงอยู่ เราสามารถแบ่งกระบวนการอันได้มาซึ่งความรู้ตามทศนะของกฤษฎณมูรติออกเป็น 3 กระบวนการ ดังนี้

- 1) การปฏิเสศความรู้แบบแผนดั้งเดิม
- 2) การแสวงหาความจริงด้วยตนเองโดยอิสระภาพและความรัก
- 3) การเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยความรู้สึกรักตัวและการเจริญสมาธิแห่งการดำรงอยู่

อย่างไรก็ตามทั้ง 3 กระบวนการดังกล่าวมิใช่กระบวนการในลักษณะของการปฏิบัติเป็นลำดับขั้นตอนหรือแยกออกจากกัน อีกทั้งไม่ใช่วิธีการซึ่งแยกออกจากเป้าหมาย หากแต่กระบวนการทั้งหมดต้องเกิดขึ้นพร้อมกันเป็นเอกภาพทั้งหมดแห่งการดำรงอยู่

1) การปฏิเสศความรู้แบบแผนดั้งเดิม

กฤษฎณมูรติเห็นว่า การที่เราจะเข้าถึงความรู้ได้อย่างแท้จริง เราต้องรู้จักที่จะปฏิเสศความรู้ดั้งเดิมทั้งหมดเสียก่อนซึ่งเขาจะตั้งข้อสงสัยกับความรู้ต่างๆ ที่ดำรงอยู่ก่อนเสมอ เนื่องจากความรู้เหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เป็นกรงขังปิดบังไม่ให้เราได้ค้นพบความจริง กระบวนการในการได้มาซึ่งความรู้อันแท้จริงจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเป็นอิสระจากความรู้ดั้งเดิมเสียก่อน อย่างไรก็ตามการปฏิเสศแบบแผนดั้งเดิมนั้นต้องไม่ใช่การปฏิเสศสิ่งหนึ่งแล้วหันไปสู่อีกสิ่งหนึ่งอย่างไร้อิสระภาพและปัญญา หากเราเพียงวิ่งหนีอยู่แต่ในกรงขัง นั่นก็มิใช่การปฏิเสศอย่างแท้จริง แต่เป็นเพียงการย้ายจากห้องขังหนึ่งไปสู่อีกห้องขังหนึ่งเท่านั้น เมื่อไหร่ที่ความขัดแย้ง การตัดสินใจ การประนามยังคงอยู่ เราก็จะยังคงไม่สามารถมีความรู้ได้อย่างแท้จริง การปฏิเสศความรู้ดั้งเดิมตามทศนะของกฤษฎณมูรติหมายถึงการปฏิเสศทุกอย่างที่ดำรงอยู่และสาระสำคัญก็คือ เราจะต้องแสวงหาความจริงด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาความรู้ที่มีอยู่แล้ว เขากล่าวไว้ว่า

โลกได้ยอมรับและยึดตามวิถีทางขนบธรรมเนียมประเพณี ความยุ่งยากสับสนในตัวเรามีสาเหตุมูลฐานมาจากการแสวงหาสิ่งที่จะที่ผู้อื่นได้ให้คำมั่นสัญญาเอาไว้ เราเดินตามรอยคนบางคนในลักษณะอย่างเครื่องกลไกออกจะเป็นเรื่องแปลกยิ่งนักในขณะที่พวกเราส่วนใหญ่ต่อต้านการกดขี่และเผด็จการทางการเมือง แต่ในภายในของเรากลับยอมรับสิ่งที่มีอำนาจเหนือ ยอมรับการกำหนดจากผู้อื่นที่คอยปั้นแต่งจิตและวิถีชีวิตของเรา ดังนั้น ถ้าเราปฏิเสศทุกสิ่งที่เราเรียกว่า อำนาจทางจิตวิญญาณ พิธีกรรมแบบแผนในศาสนาและหลักเกณฑ์ต่างๆ อย่างสิ้นเชิงและเป็นจริง มิใช่เพียงแค่นึกคิด

เอานั่นหมายความว่าเราขึ้นห้อยอยู่โดยลำพังและพร้อมแล้วที่จะสวนทางกับสังคม
(กฤษณมูรติ, 2541, น. 3)

สาระสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เราต้องไม่ปฏิเสธในลักษณะที่เป็นปฏิริยา เพราะปฏิริยาเป็นเพียงการโต้ตอบกับสิ่งหนึ่งแล้วหันไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง เรากำลังหนีจากแบบแผนดั้งเดิม อันหนึ่ง ไปสู่อีกแบบแผนซึ่งเราคิดไปว่าเป็นสิ่งใหม่ แม้เราจะใช้เหตุผลที่ขบคิดมาด้วยภูมิปัญญาแห่งความรู้ก็ตาม แต่จริงๆ แล้วเรายังคงตกอยู่ในแบบแผนดั้งเดิม ดังนั้น เราต้องตระหนักรู้และปฏิบัติอย่างจริงจัง ต้องไม่ใช่เพียงปฏิริยาโต้ตอบ เราต้องปฏิบัติโดยไม่ต้องคิดว่าจะต้องปฏิบัติ กล่าวคือ เราแสวงหาโดยไม่แสวงหา

คุณจำต้องเริ่มต้นเสียแต่เดี๋ยวนี้โดยการปฏิเสธสิ่งที่ผิดอย่างสิ้นเชิง ได้แก่ วิธีการเข้าถึงตามขนบธรรมเนียมประเพณี แต่หากคุณปฏิเสธในลักษณะที่เป็นปฏิริยา คุณได้สร้างแบบแผนอันใหม่ที่ คุณจะถูกจับตัวไว้อีก ถ้าคุณใช้เหตุผลบอกกับตัวคุณเองว่าการปฏิเสธเช่นนี้เป็นความคิดที่ดีจริง แต่คุณไม่ได้ลงมือทำอะไรเลย คุณก็ไม่อาจไปถึงไหนได้ หากคุณปฏิเสธมัน ไม่ว่าด้วยการที่คุณเข้าใจถึงความไร้สาระของมันหรือปฏิเสธด้วยภูมิปัญญาอันสูงส่ง เพราะคุณเป็นอิสระและไม่หวาดกลัวก็ตามที คุณได้ก่อให้เกิดความปั่นป่วนขึ้นในตัวคุณและรอบๆ ตัวคุณ แต่คุณจะก้าวออกมาจากกับดักแห่งความน่าเลื่อมใสนับถือมันได้ แล้วคุณจะพบว่าคุณไม่ได้แสวงหาอีกต่อไป นี่เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ (กฤษณมูรติ, 2541, น. 3 - 4)

การปฏิเสธแบบแผนดั้งเดิมจะต้องเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปพร้อมกับอิสรภาพอย่างแท้จริงหรือที่กฤษณมูรติเรียกว่า การปฏิวัติอย่างแท้จริงซึ่งมิใช่การเลือกสิ่งนั้นสิ่งนี้ตามที่ใจต้องการ การเลือกมิใช่เสรีภาพ หากแต่เป็นเพียงการสร้างกรงขังอันใหม่ขึ้นมาขังตัวเอง นอกจากนี้ อิสรภาพต้องเกิดควบคู่กับความรักกล่าวคือ ความรักซึ่งเป็นอิสระจากความคาดหวัง การตัดสินคุณค่าและการเปรียบเทียบซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

2) การแสวงหาความจริงด้วยตนเองโดยอิสรภาพและความรัก

สำหรับกฤษณมูรติความมีอิสรภาพคือ เงื่อนไขจำเป็นของการมีความรู้ที่แท้จริง เป็นไปไม่ได้เลยที่เราจะเข้าถึงสัจจะโดยปราศจากอิสรภาพเนื่องจากอิสรภาพจะอยู่เหนือการสะสม

ของความรู้ การสะสมดังกล่าวเป็นตัวขัดขวางสัจจะ ดังนั้น คุณค่าของความรู้มีอิสรภาพคือ ความสดใหม่เป็นสิ่งที่ใหม่ซึ่งไม่ใช่เศษซากทับถมจากประสบการณ์

เมื่อจิตใจเป็นอิสระจากความรู้หรือสิ่งที่มันรู้ จิตใจจึงจะสามารถพบความจริงได้และในการพบนั้นไม่มีการสะสม ในวินาทีที่การสะสมสิ่งที่ได้ประสบหรือสิ่งที่ได้เรียนเริ่มขึ้น การสะสมจะถ่วงจิตใจและขัดขวางไม่ให้จิตใจทำอะไรได้มากไปกว่านั้น ในกระแสนของการพบ จิตใจจะเปลี่ยนไปทุกวันตามสิ่งใหม่ๆที่มันได้พบ ดังนั้น มันจะใหม่ สดชื่น และไม่ถูกครอบงำจากประสบการณ์ของเมื่อวาน ความจริง คือ ชีวิตมันไม่คงที่ จิตใจจะแสวงหาความจริงต้องมีชีวิต ต้องไม่ถูกถ่วงไว้ด้วยความรู้หรือประสบการณ์ ด้วยภาวะนี้เองที่ความจริงสามารถเกิดขึ้นได้และเราสามารถพบความจริงนั้นได้ (กฤษณมูรติ, 2550, น. 277 - 278)

อิสรภาพเป็นทั้งก้าวแรกและก้าวสุดท้าย จึงกล่าวได้ว่า เป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายในตัวเอง ดังนั้น สารสำคัญของอิสรภาพคือการไม่แบ่งแยกวิธีการออกจากเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม การเลือกไม่ใช่การมีอิสรภาพ เพราะการเลือกเป็นสภาวะที่จิตสับสน มันจึงบิดเบือน เป็นกลลวง กระทั่งว่าการเลือกทำให้เราเข้าใจผิดว่าเรากำลังมีอิสรภาพ แต่จิตที่เลือกจะมีความขัดแย้งปรากฏอยู่เสมอตามที่กฤษณมูรติกล่าวว่า

เราต้องเริ่มต้นด้วยอิสรภาพ เพราะอิสรภาพคือก้าวแรก และก้าวสุดท้าย หากเราปราศจากอิสรภาพ ซึ่งมีอิสรภาพที่จะเลือก มนุษย์ก็เป็นเพียงเครื่องจักร เราคิดว่าโดยการเลือกได้ เรามีอิสระ แต่การเลือกมีอยู่ในยามที่จิตสับสนเท่านั้น ยามที่จิตแจ่มกระจ่างย่อมไม่มีการเลือก เมื่อคุณเห็นสิ่งต่างๆ กระจ่างชัดโดยปราศจากการบิดเบือน ปราศจากกลลวง เมื่อนั้นจะไม่มีการเลือก จิตที่ไร้การเลือกเป็นจิตอิสระ แต่จิตที่เลือกจะสร้างความขัดแย้งและความเป็นปฏิกิริยาในตัวเองครั้งแล้วครั้งเล่า ไม่เคยเป็นอิสระเพราะตัวมันเองสับสน แบ่งแยกและแตกสลาย (กฤษณมูรติ, 2545ซ, น. 27, 29)

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการแสวงหาความรู้และความจริง คือ ความรัก ซึ่งกฤษณมูรติเห็นว่า อิสรภาพเป็นสารสำคัญที่สุดของความรัก เขากล่าวว่า ความรักที่เราเข้าใจกันในปัจจุบันไม่ใช่ความรักที่แท้จริง แต่เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนกันดังเช่นสินค้าที่ซื้อขายกันในตลาด

ดังที่กฤษณมูรติกล่าวว่า “ถ้าข้าพเจ้ารักท่านเพราะว่าท่านรักข้าพเจ้า สิ่งนี้หมายถึง การค้าสิ่งของซึ่งซื้อขายกันในตลาด ไม่ใช่ความรัก ความรักหมายถึงการไม่เรียกร้องสิ่งใดตอบแทนและไม่มีแม้กระทั่งเป็นความรู้สึกที่ได้ให้แก่ใครไปและความรักชนิดนี้เองที่จะนำความอิสระให้เกิดขึ้น” (กฤษณมูรติ, 2550, น. 34) การเรียกร้องสิ่งตอบแทนจากความรักเป็นการกักขังตัวเองไว้ในความขัดแย้งและอึดอัดอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ประกอบกับความกลัว ความกังวล ความอิจฉาริษยา ซึ่งเมื่อเราอยู่ในสถานะเหล่านี้ก็หมายความว่าเรามีความรู้สึกไม่อิสระเนื่องจากเราต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่นตลอดเวลา เราต้องการเรียกร้องบางอย่างเป็นการตอบแทนและนั่นแสดงว่า เราไม่ได้เข้าใจความหมายที่แท้จริงของความรัก กฤษณมูรติกล่าวว่า

เราไม่ทราบถึงความหมายที่แท้จริงของความรักเลย เพราะว่าความรักของเรามักถูกรอบงำด้วยความรู้สึกกังวล ความอิจฉาริษยา และความกลัวซึ่งหมายความว่าเรามีความรู้สึกไม่อิสระและรู้สึกต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่น และโดยแท้แล้วเราต้องการได้รับความรักต่างหาก เราไม่เพียงแต่รักแล้วก็หยุดอยู่ที่ตรงนั้น แต่เรายังจะเรียกร้องบางอย่างตอบแทนและในการเรียกร้องนั้นเองที่เราเกิดความรู้สึกพึงพาและไม่อิสระขึ้น ดังนั้น ความรู้สึกอิสระและความรักจึงเป็นสาระที่เกี่ยวข้องกัน (กฤษณมูรติ, 2550, น. 34)

จากความหมายของความรักที่แท้จริงที่กฤษณมูรติกล่าวไว้แสดงให้เห็นว่า ความรักจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากปราศจากอิสรภาพ ในขณะที่เดียวกันก็กล่าวได้ว่า อิสรภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเรามีความรักที่แท้จริงเท่านั้น กล่าวคือ รักในสรรพสิ่ง รักชีวิต รักมนุษย์ รักโลก โดยไม่แบ่งแยกหรือตัดสินคุณค่าว่าใครสำคัญกว่าใคร สิ่งใดสำคัญกว่าสิ่งใด นั่นเพราะว่าเราไม่ได้หวังสิ่งใดตอบแทนจากความรัก หากเราจะเก็บก้อนหินที่ขวางอยู่ตามถนนไปทิ้งก็เพื่อไม่ให้ผู้ใดมาเดินเหยียบจนเกิดความเจ็บปวดโดยที่เราไม่จำเป็นต้องรู้ว่าผู้ที่เดินมาเหยียบเป็นใคร นั่นเพราะเราไม่ได้ต้องการสิ่งใดตอบแทนด้วยสถานะนี้เท่านั้นอิสรภาพจะเกิดขึ้น

3) การเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยความรู้สึกรักและการเจริญสมาธิแห่งการดำรงอยู่

กฤษณมูรติให้ความสำคัญกับโรงเรียนและเยาวชนเป็นอย่างยิ่งเนื่องด้วยเขาเห็นว่าผู้ใหญ่ล้วนบรรจุเต็มไปด้วยความรู้ที่ทับถมมานาน ส่วนเด็กๆ จะเป็นรุ่นใหม่ที่มีส่วนในการปฏิบัติความคิดของยุคสมัย อีกทั้งเด็กๆ จะยังไม่ถูกรอบงำด้วยความรู้ จารีต และวิถีคิดทฤษฎีต่างๆ มากจนเกินไป ดังนั้น การแสวงหาความจริงจึงด้วยเริ่มต้นเดี๋ยวนี้ในทันทีทันใด เราจะต้องเรียนรู้

ตลอดทั้งชีวิตและไม่ใช่เพื่อเป้าหมายที่เมื่อค้นพบแล้วจะหยุดนิ่งหรือหยุดค้นหา แต่เป็นการเรียนรู้และดำรงอยู่กับความจริงอย่างเป็นพลวัตตลอดเวลา ไม่มีการหยุดการเรียนรู้และไม่จำเป็นต้องท้อหรือตั้งใจอยู่เสมอที่จะต้องเรียนรู้ อีกทั้งไม่ใช่การเจตนาตั้งใจกระทำเพื่อมุ่งหวังเพียงแต่การบรรลุผล หากแต่เป็นการเรียนรู้โดยการเรียนรู้สัจตัว การเจริญสมาธิภาวนาและเป็นสภาวะแห่งสมาธิที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจซึ่งแม้จะเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง แต่ก็จะเป็นหนทางเดียวของการเข้าถึงถึงความจริงตามทัศนะของกฤษฎมูรติ ดังที่เขากล่าวว่า

สมาธิที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากความคิดมีอยู่หรือไม่ สมาธิที่มีขึ้นโดยคุณไม่ตั้งใจมีอยู่หรือไม่ กระบวนการทำสมาธิที่ทำโดยเจตนาไม่ใช่สมาธิ คุณอาจจะนั่งขัดสมาธิหายใจและทำสิ่งต่างๆ ที่คิดว่าเป็นการทำสมาธิในช่วงชีวิตที่เหลืออยู่ของคุณ แต่คุณจะไปไม่ถึงไหนเพราะว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการกระทำโดยเจตนาเพื่อที่จะบรรลุผลเป็นเรื่องกฎของเหตุและผล แต่นี่ผลกลับกลายมาเป็นเหตุ ดังนั้น คุณจึงติดอยู่ในวัฏจักรนี้ (กฤษฎมูรติ, 2545ง, น. 103)

สำหรับกฤษฎมูรติ เขามักใช้คำว่า “ความรู้สัจตัว” เพื่ออธิบายถึงสภาวะแห่งสัจจะซึ่งอาจเปรียบเทียบกับได้ใกล้เคียงกับคำว่า การเจริญสติในทางพระพุทธศาสนา ในแวดวงการศึกษาของกฤษฎมูรตินั้น คำว่า “ความรู้สัจตัว มีความหมายที่เป็นกลาง บ่งถึงสภาพธรรมชาติที่รับรู้ได้อยู่ในทุกคน ปลอดจากอิทธิพลกำหนดจากวัฒนธรรมที่มาแห่งคำและภาษาโดยที่คำว่า การเจริญสติ มีที่มาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก” (อุดมเดช รัตนบัญญัติ, 2552, น. 40) อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่า ไม่ว่ากฤษฎมูรติจะใช้คำว่า ความรู้สัจตัว สมาธิ การเจริญภาวนา หรือคำใดๆ ก็ล้วนหมายถึง สภาวะแห่งการเข้าถึงความจริงโดยไม่เลือก ไม่ตัดสินคุณค่า ไม่จงใจ ไม่ตั้งตนเป็นศูนย์กลาง มีอิสระภาพและปราศจากอึดติดกล่าวคือ เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติโดยไม่แบ่งแยกเป้าหมายออกจากวิธีการ เป็นทั้งก้าวแรกและก้าวสุดท้ายของกระบวนการอันได้มาซึ่งความรู้และความจริงทั้งปวงดังที่เขากล่าวว่า

สมาธิไม่ใช่เป็นอะไรบางอย่างที่ถูกออกแบบสร้างหรือจัดตั้งขึ้นมา สมาธิเริ่มตั้งแต่ก้าวแรกซึ่งก็คือ การเป็นอิสระจากความปวดร้าวในใจ เป็นอิสระจากความกลัวที่สะสมมา จากความวิตกกังวล ความเหงา ความสิ้นหวัง และความทุกข์โศก นั่นคือรากฐานของสมาธิ นั่นคือก้าวแรก และก้าวแรกก็คือก้าวสุดท้าย ถ้าคุณย่างก้าวแรกไป ได้ก็หมดปัญหา (กฤษฎมูรติ, 2545ง, น. 103, 105)

เราต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ชีวิต ทุกวินาทีขณะในการดำรงอยู่ อย่างไม่กังวล ไม่ห่วงในอนาคต แต่เรามีชีวิตอยู่ในวันนี้อย่างแท้จริงและความรู้สึกเช่นนี้ก็คือความเข้าใจในชีวิตและความจริง กฤษณมูรติกล่าวว่า

หากท่านมีชีวิตอยู่อย่างเต็มทุกๆ วินาทีและไม่ห่วงในอนาคต หากท่านมีชีวิตอยู่โดยไม่คิดถึงวันพรุ่งนี้ ซึ่งความหมายว่าเรามีชีวิตในวันนี้อย่างแท้จริงสมบูรณ์ หากเราตระหนักถึงสิ่งที่เรารู้ ท่านอาจสามารถละทิ้งสิ่งที่ท่านรู้อยู่แล้วปลดปล่อยมันไปอย่างอิสระ ... พยายามไม่เก็บสะสมสิ่งที่ท่านกังวลอยู่ในแต่ละวัน ในแต่ละชั่วโมง หรือในแต่ละขณะจิต พยายามปลดปล่อยมันไปและท่านจะพบว่าสิ่งที่ได้จากความรู้สึกอิสระเช่นนี้ได้แก่ ความเข้าใจในชีวิตซึ่งรวมทั้งการมีอยู่และการเสื่อมสลาย ความตายหมายถึง การสิ้นสุดบางอย่างและในกระแสนของการเสื่อมสลายนั้น สิ่งใหม่ๆ บางอย่างก็จะเกิดขึ้นด้วย (กฤษณมูรติ, 2550, น. 225)

จะเห็นว่า กระบวนการอันได้มาซึ่งความรู้ตามทัศนะของกฤษณมูรติสามารถแบ่งออกเป็นกระบวนการต่างๆ ตามที่กล่าวถึงรายละเอียดมาแล้วทั้งหมดข้างต้น คือ การปฏิเสธความรู้แบบแผนดั้งเดิม การแสวงหาความจริงด้วยตนเองโดยอิสระภาพและความรัก การเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยความรู้สึกรับรู้และการเจริญสมาธิแห่งการดำรงอยู่ซึ่งสภาวะของการละทิ้งอัตตาและตระหนักรู้โดยไม่เลือกจะเกิดขึ้นในห้วงขณะของกระบวนการเข้าถึงสัจจะ กระบวนการทั้งหมดนี้เกิดขึ้นตลอดห้วงแห่งการดำรงอยู่ สภาวะเช่นนี้เท่านั้นที่จะทำให้เรามีความรู้ที่แท้จริงและเข้าถึงสัจจะความจริงได้ในที่สุด

3.3 อิทธิพลที่มีต่อแนวคิดของกฤษณมูรติ

ความชัดเจนของกฤษณมูรติ คือ การปฏิเสธระบบคิดที่ดำรงอยู่ซึ่งเป็นการปฏิเสธความรู้ที่ครอบงำจากหนังสือ ครู โรงเรียน สถาบัน จารีต ศาสนา ทฤษฎี อุดมการณ์หรือแม้แต่ภาษา อิทธิพลที่มีผลต่อความคิดของเขามากที่สุด ดูเหมือนจะเกิดจากบทบาทที่แวดล้อมตัวเขาตั้งแต่ถูกคาดหวังให้เป็นผู้นำคนใหม่จากสมาคมเทวญาณวิทยา ซึ่งเป็นสมาคมฯ ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1875 ที่นิวยอร์ก ซิตี้ โดย บลาวัตสกี (Blavatsky) ชาวรัสเซียผู้สนใจเกี่ยวกับเรื่องลึกลับ เวทมนต์คาถา ศาสนาฮินดู พุทธ เต๋า และความเชื่อของอียิปต์ เช่น เรื่องกรรม เมื่อกฤษณมูรติไปอยู่กับสมาคมฯ เขาถูกหุบตัวเลี้ยงดูเป็นอย่างดีตามลักษณะของผู้ด้อยกฤษฎและแม้เขาจะเป็นผู้ที่ถูกกำหนดบทบาทให้ยิ่งใหญ่ที่สุดในสมาคมฯ แต่เขากลับถูกบังคับครอบงำการคิดการพูดโดยลึทธิเชอร์อยู่ตลอดเวลา

กล่าวได้ว่า แทบจะไม่ได้มีอิสระทางความคิดใดๆ เลย หากว่าสิ่งพื้นฐานที่สุดของมนุษย์ คือ การมีอิสระเสรีภาพ การที่มนุษย์ถูกกักขังหรือชักจูงให้ต้องคิดไปในทิศทางหนึ่งอยู่ตลอดเวลาอย่างเช่นที่สมาคมฯ ได้ทำกับกฤษฎณมูรติ จึงเป็นไปได้ว่า กฤษฎณมูรติมีความรู้สึกอึดอัดอยู่ตลอดเวลาที่อยู่กับสมาคมฯ ประกอบกับความผูกพันที่เขาเคารพแอนด์นี่เป็นดั่งมารดา จึงทำให้เขาต้องทนกับสภาวะขัดแย้งอย่างจำกัดจำเขี่ยเช่นนี้

จนกระทั่งเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบจิตใจของกฤษฎณมูรติอย่างรุนแรงที่สุดคือการเสียชีวิตของนิศยานันทะน้องชายที่เขารักและผูกพันเป็นอย่างมากซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่เขาไว้ใจว่าสมาคมฯ จะดูแลน้องชายให้เป็นอย่างดีเมื่อครั้งที่กฤษฎณมูรติต้องเดินทางไปบรรยายตามการจัดขึ้นของสมาคมฯ อย่างไม่เต็มใจในขณะที่น้องชายกำลังป่วยหนัก แต่นิศยานันทะกลับเสียชีวิตลงภายใต้การดูแลของสมาคมฯ ในช่วงที่กฤษฎณมูรติออกเดินทาง เหตุการณ์นี้น่าจะเป็นชนวนสุดท้ายที่ทำให้เกิดการแตกหักกับสมาคมฯ และ “ความตายของนิศยานันทะเสมือนเป็นกุญแจที่ปลดปล่อยเขาสู่ความเป็นอิสระ” (สุวรรณา เจริญธนาภิต, 2549, น. 56)

นอกจากนี้ลักษณะพื้นฐานทางจารีตพื้นเพดั้งเดิมที่กฤษฎณมูรติเกิดมาในครอบครัวที่เป็นพราหมณ์ซึ่งเคร่งครัดในศาสนาฮินดูทำให้เขาซึมซับการเจริญภาวนาสมาธิทางจิตวิญญาณมาตั้งแต่เด็ก แม้ว่าเขาจะย้ายไปอยู่อังกฤษเมื่ออายุได้ 14 ปี ท่ามกลางกระแสการต่อสู้กับอาณานิคมอังกฤษของอินเดีย การต่อสู้กับอุดมการณ์แบบตะวันตก เช่น การบริโภคนิยมและยึดถือในวัตถุโดยละทิ้งคุณค่าทางจิตวิญญาณ แม้ว่ากฤษฎณมูรติจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่ที่ยุโรป อเมริกาและในหลายๆ ประเทศ แต่ด้วยอิทธิพลจากบรรยากาศของสมาคมฯ ซึ่งผู้ก่อตั้งเป็นชาวรัสเซียที่เชื่อเรื่องราวลึกลับของตะวันออก เวทมนต์คาถา ศาสนาพุทธ เต๋า จารีตแบบจิตวิญญาณของฮินดู รวมถึงการเจริญสติ กฤษฎณมูรติจึงไม่เคยยอมรับวัฒนธรรมตะวันตกและวิพากษ์วิจารณ์ทั้งแนวคิดแบบลดทอน (reduction) แนวคิดแบบแบ่งแยก ขั้วตรงข้าม (binary opposition) และศาสนาแบบเอกเทวนิยมอยู่บ่อยๆ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นสิ่งที่เขารังเกียจมากโดยมักจะเปรียบเทียบมนุษย์สมัยใหม่กับคอมพิวเตอร์หรือหุ่นยนต์อยู่เสมอ จึงกล่าวได้ว่า กฤษฎณมูรติเชิดชูคุณค่าในแบบตะวันออกเป็นอย่างยิ่ง แต่ในขณะที่เดียวกันกฤษฎณมูรติก็เรียกได้ว่ามีแนวคิดก้าวหน้า ไม่ยึดติดกับจารีตและวิพากษ์วิจารณ์ระบบคิดต่างๆ อย่างมีตรรกะมีเหตุผล ดังนั้น หากจะกล่าวว่า ตรรกะและเหตุผลเป็นคุณค่าในแบบตะวันตกสมัยใหม่ก็อาจกล่าวได้ว่า กฤษฎณมูรติได้รับอิทธิพลดังกล่าวมาด้วยเช่นกันและอันที่จริงกฤษฎณมูรติไม่ได้ปฏิเสธวิทยาศาสตร์ไปเสียทุกอย่างเพราะเทคโนโลยีบางอย่าง เช่น เทคโนโลยีด้านการแพทย์ถือว่าเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์ แต่ดูเหมือนว่าเขาจะปฏิเสธผลผลิตทางความคิดแบบวิทยาศาสตร์เท่านั้นดังเช่นที่เขาปฏิเสธวิธีคิดแบบแยกส่วนซึ่งเป็นแก่นกลางปัญหาทั้งหมดของมนุษย์

ในบทถัดไปจะเป็นการวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความรู้และการแสวงหาความจริงของทฤษฎีนิรนัยโดยใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ ไม่ใช่เพียงเพื่อสืบค้นว่า ทฤษฎีนิรนัยคืออะไร หรืออะไรทำให้ทฤษฎีนิรนัยแบบนั้น แต่เป็นการมุ่งเน้นสืบค้นว่า ทฤษฎีนิรนัยอย่างไร จึงทำให้แนวคิดของเขามีความเป็นไปได้ มีภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมอย่างไรที่ทำให้งานเขียนต่างๆ ของเขาถูกยอมรับว่าเป็นความจริง อีกทั้งไม่ใช่เพื่อวิเคราะห์และตัดสินว่าแนวคิดของเขถูกหรือผิด หากแต่เป็นการสำรวจว่า มีกระบวนการทางวาทกรรมใดบ้างที่มีส่วนในการประกอบสร้างให้แนวคิดของเขเป็นความจริงไปในที่สุด รวมถึงมีกรอบความรู้ (episteme) ใดบ้างที่เป็นขอบฟ้าทางความคิดที่กำกับให้ทฤษฎีนิรนัยแบบนั้น รวมถึงกำกับให้ผู้ทำงานของทฤษฎีนิรนัยเข้าใจหรือยอมรับในสิ่งที่เขาพูด

